

**ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС АРБІТРІВ
В МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБІТРАЖІ**

**ON LEGAL STATUS OF ARBITRATORS
IN INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION**

Петрина В.Н., к.ю.н.,
професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
Національна академія внутрішніх справ

У статті розглянуто низку питань, що стосуються правового статусу арбітрів в міжнародному комерційному арбітражі. Зокрема, у статті розглядаються такі особливості правового статусу арбітрів у сфері міжнародного комерційного арбітражу, як належність арбітра до певного арбітражного трибуналу; тимчасовий характер статусу арбітра; договірний характер набуття статусу арбітра; порядок призначення арбітрів; специфіка функцій та повноважень арбітра; свобода дій арбітра при вирішенні спору; незалежність арбітра.

Серед інших питань в статті розглядається питання про характер відносин, що згідно з міжнародним правом складаються між арбітром (арбітрами), який вирішує певний спір шляхом інституційного міжнародного комерційного арбітражу, та арбітражною установою, що адмініструє даний арбітраж.

Значна увага в статті приділяється порядку набуття фізичною особою правового статусу арбітра в міжнародному комерційному арбітражі. У цьому зв'язку в статті звертається увага на певні помилкові уявлення про правовий статус арбітрів у міжнародному комерційному арбітражі, які склалися в українській юриспруденції. А саме звертається увага на помилковість і невідповідність міжнародному праву тверджень, що закріпилися в українській юридичній літературі з часів адміністративно-командної економіки, про те, що кожен арбітр в міжнародному комерційному арбітражі є складовою частиною тієї чи іншої арбітражної установи, такої, наприклад, як Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України, та про те, що статус арбітра в міжнародному комерційному арбітражі певна фізична особа набуває в результаті її включення до списку арбітрів, що затверджується певною арбітражною установою.

Ключові слова: адміністрування арбітражу, арбітр, арбітражний трибунал, арбітражна установа, міжнародний комерційний арбітраж.

The article considers a number of issues related to the legal status of arbitrators in international commercial arbitration. In particular, the article examines such features of the legal status of arbitrators in the field of international commercial arbitration as the arbitrator's affiliation to a certain arbitration tribunal; the temporary nature of the arbitrator's status; the contractual nature of acquiring the status of an arbitrator; procedure for appointment of arbitrators; specifics of the arbitrator's functions and powers; freedom of action of the arbitrator when resolving the dispute; independence of the arbitrator.

Among other issues, the article examines the nature of the relationship that, according to international law, exists between the arbitrator(s), who resolves a certain dispute through institutional international commercial arbitration, and the arbitral institution that administers the said arbitration.

Considerable attention is paid in the article to the procedure for acquiring the legal status of an arbitrator in international commercial arbitration by a natural person. In this regard, the article draws attention to certain misconceptions about the legal status of arbitrators in international commercial arbitration that have developed in Ukrainian jurisprudence. Specifically, attention is drawn to the fallacy and inconsistency with international law of the statements that have become established in Ukrainian legal literature since the time of the administrative-command economy, that each arbitrator in international commercial arbitration is a constituent part of one or another arbitral institution, such as, for example, the International commercial arbitration court at the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine, and that a certain natural person acquires the status of arbitrator in international commercial arbitration as a result of his inclusion in the list of arbitrators approved by a certain arbitral institution.

Key words: administration of arbitration, international commercial arbitration, arbitral tribunal, arbitral institution, arbitrator.

Згідно з міжнародним правом та правом економічно розвинутих країн вирішують спори шляхом міжнародного комерційного арбітражу виключно арбітражні трибунали. Це чітко визначено в нормах Типового закону ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж (англ. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration), зокрема в розділі V, який називається «Арбітражне провадження», та в розділі VI, який називається «Прийняття арбітражного рішення та припинення розгляду» [1]. На жаль, в українському праві існують проблеми щодо визначення організацій, що вирішують спори шляхом міжнародного комерційного арбітражу, які описані в статті «Про проблеми із визначенням організацій, що вирішують спори шляхом міжнародного комерційного арбітражу, в українському праві» [2].

Арбітражний трибунал (англ. arbitral tribunal) – це тимчасова організація без статусу юридичної особи, що складається з одного або кількох арбітрів, які у відповідному порядку призначені для вирішення конкретного спору шляхом арбітражу. Арбітр (англ. arbitrator) – це фізична особа, належним чином призначена сторонами спору, або за їх дорученням певною третьою особою до арбітражного трибуналу для вирішення конкретного спору. Арбітра можна характеризувати як члена арбітражного трибуналу. Таким чином, поняття «арбітр» та «арбітражний трибунал» нерозривно пов'язані: арбітражний трибунал не може існувати без арбітра (арбітрів) так само, як і арбітр

(арбітри) не може існувати без певного арбітражного трибуналу, адже певна фізична особа набуває статус арбітра одночасно зі створенням відповідного арбітражного трибуналу. «Арбітраж зазвичай здійснюється одним або трьома арбітрами, які в будь-якому випадку іменуються «арбітражним трибуналом» [3, с. 2]. «Трибунал» – це інший спосіб позначення арбітра (або арбітрів), призначеного для вирішення спору» [4].

Арбітражний трибунал формується для вирішення конкретного спору в складі одного або іншої непарної кількості арбітрів. Фізична особа набуває статус арбітра одночасно зі створенням відповідного арбітражного трибуналу для вирішення конкретного спору та втрачає статус арбітра як тільки закінчується мандат певного арбітражного трибуналу на вирішення даного спору. Таким чином, статус арбітра фізична особа набуває тимчасово – тільки на час вирішення конкретного спору. Цим арбітр відрізняється від судді, статус якого не пов'язаний з початком чи закінченням розгляду певної справи. Так, згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» фізична особа за загальним правилом має статус судді з моменту призначення її суддею і зайняття нею штатної суддівської посади в одному з судів до досягнення нею шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення судді з посади або припинення його повноважень відповідно до законодавства.

Арбітр у міжнародному комерційному арбітражі зазвичай має такі повноваження: заслуховувати аргументи

кожної сторони спору; заслуховувати показання свідків і ознайомлюватися із іншими доказами у справі, наданими кожною із сторін спору. Арбітр не має права здобувати докази за власною ініціативою; сприяти проведенню спілкування між сторонами спору з метою допомогти цим сторонам знайти таке рішення, яке б задовольняло усі сторони спору; з'ясовувати питання, що стосуються проблем, інтересів, потреб і бажань кожної сторони у даному спорі; проводити зустрічі із усіма сторонами спору для того, щоб спільно визначити розпорядок роботи в даній справі; обговорювати зі сторонами спору такі питання, як розмір оплати за послуги з вирішення спору, що надаються арбітром; визначати строки і терміни, в які сторони спору мають надати докази у справі чи вчинити інші процесуальні дії; визначати час, коли сторони спору мають збиратися разом для проведення певних процесуальних дій; опитувати позивача, відповідача, представників позивача і відповідача, свідків з метою отримання інформації, необхідної для вирішення спору; пояснювати сторонам спору зміст і значення відповідних міжнародних договорів, нормативно-правових актів, міжнародних комерційних звичаїв, прецедентів та інших джерел міжнародного права з метою усунення непорозумінь, що між ними виникли, та досягнення згоди щодо того, як має бути врегульований даний спір; оцінювати аргументи і докази кожної із сторін з метою прийняття відповідного арбітражного рішення; застосовувати відповідні міжнародні договори, нормативно-правові акти, міжнародні комерційні звичаї, прецеденти та інші джерела міжнародного права та національного права відповідної країни для того, щоб вирішити даний спір; готувати проекти арбітражних рішень для обговорення їх з колегами по арбітражному трибуналу та сторонами спору; приймати арбітражні рішення.

Арбітр, функціонуючи у складі арбітражного трибуналу, на відміну від суддів господарських чи інших судів, може діяти згідно із процедурою, визначеною сторонами спору та/або самим арбітражним трибуналом, і при вирішенні спору зорієнтований головним чином на задоволення інтересів усіх сторін спору. До того ж сторони спору можуть передбачити в арбітражній угоді, що арбітражний трибунал (арбітри) буде вирішувати спір в порядку *ex aequo et bono*, що уповноважує арбітра при прийнятті арбітражного рішення відступати від норм матеріального права і керуватися своєю власною уявою про справедливість і розумність.

Важливою ознакою правового статусу арбітра є його незалежність. Правовий статус арбітра не передбачає його організаційного підпорядкування чи організаційного зв'язку з будь-якою, крім арбітражного трибуналу, організацією, включаючи певну арбітражну установу, яка його призначила, у випадку інституційного арбітражу. Суть відносин між сторонами спору та певною арбітражною установою, що складається при інституційному арбітражі, полягає в наданні арбітражною установою сторонам спору послуг з адміністрування (організаційного забезпечення) арбітражу. Послуги з адміністрування арбітражу оплачуються сторонами спору. Адміністрування арбітражу може включати в себе послуги із призначення арбітрів. Таким чином, призначаючи арбітрів, арбітражна установа діє не від свого імені, в своїх інтересах і за свій рахунок, а за дорученням сторін спору від їх імені, в їх інтересах і за їх рахунок. Тобто арбітражна установа діє як представник (агент) сторін спору. Послуги арбітра з вирішення спору оплачує не арбітражна установа, а сторони спору, що робить арбітра незалежним від арбітражної установи, що його формально призначила. Так, наприклад, Лондонський міжнародний арбітражний суд (англ. London Court of International Arbitration/LCIA), найстаріша і одна з провідних арбітражних установ світу, з цього приводу зазначає: «Арбітри незалежні від LCIA, призначаються в кожному конкретному випадку та оплачуються сторонами,

a ne LCIA» [4]. Більш детально про правовий статус арбітражних установ можна дізнатися зі статті «Про проблеми із визначенням поняття та правового статусу арбітражних установ в українському праві» [5]. Не дивлячись на те, що роботу арбітрів оплачують сторони спору, специфіка організації взаємин між арбітрами та сторонами спору робить арбітрів незалежними і неупередженими також і в цих взаєминах. Так, зазвичай послуги арбітра оплачує та сторона спору, яка прогнала справу, з огляду на що є очевидним, що та сторона спору, яка платить арбітру за його роботу (тобто сторона, що прогнала справу), не впливає на роботу арбітра.

В міжнародному комерційному арбітражі арбітром теоретично може бути призначена будь-яка дієздатна фізична особа. Такою особою може бути юрист, інженер чи людина іншої професії. Зазвичай до осіб, кандидатури яких розглядаються на предмет призначення їх арбітрами в міжнародному комерційному арбітражі, висуваються такі вимоги: наявність знань та навичок, необхідних для вирішення конкретного спору; репутація порядної та справедливої особи; неупередженість і незалежність кандидата в арбітри від усіх сторін спору, або осіб з ними пов'язаними. Ні кандидат в арбітри, ні арбітр не може діяти як працівник, адвокат або представник будь-якої із сторін спору. Арбітри не мають права надавати сторонам спору будь-які поради, пов'язані з арбітражем. У цьому зв'язку кандидат в арбітри зобов'язаний повідомити сторін спору про будь-які обставини, які можуть викликати обґрунтовані сумніви щодо його неупередженості або незалежності щодо тієї чи іншої сторони спору. При призначенні арбітрів також зазвичай застосовується правило, згідно з яким у випадку, якщо арбітражний трибунал складатиметься із одного арбітра, то такий арбітр не має бути тієї самої національності¹, що і будь-яка із сторін спору. Це ж правило застосовується і при призначенні голови арбітражного трибуналу. Не повинні призначатися арбітрами державні службовці. Треба відмітити, що в перші роки практики розгляду спорів під егідою Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України ця арбітражна установа, керуючись тим розумінням арбітражу, що сформувалося ще за часів адміністративно-командної економіки, включала до своїх списків рекомендованих арбітрів переважно державних службовців та депутатів. Проте, згодом з цією хибною практикою, що суперечила міжнародним стандартам, було покинено.

Фізична особа призначається арбітром для вирішення конкретного спору на підставі домовленості з нею. Така домовленість з нею укладається зазвичай: при арбітражі *ad hoc* – сторонами спору безпосередньо; при інституційному арбітражі – сторонами спору безпосередньо або опосередковано через арбітражну установу, яка адмініструє даний арбітраж. Фізична особа ніким не може бути призначена арбітром всупереч її волі. Домовленість з відповідною фізичною особою про її участь у вирішенні спору в якості арбітра, як правило, включає в себе домовленість про умови оплати сторонами спору послуг арбітра із вирішення спору. Таким чином, можна зазначити, що між сторонами спору і арбітром виникають договірні правовідносини, об'єктом яких є послуги з вирішення спору шляхом міжнародного комерційного арбітражу.

Зазвичай сторони спору самі вибирають кандидатів в арбітри із числа фізичних осіб, які на їх думку відповідають зазначеним вище вимогам, та призначають їх арбітрами. Знайти належні кандидатури на призначення арбітрами для вирішення того чи іншого спору можна на таких інтернет ресурсах, як: Arbitrator Intelligence за посиланням <https://arbitratorintelligence.com/>; GAR ART за поси-

¹ Під національністю (англ. nationality) в міжнародному праві мається на увазі громадянство фізичних осіб, а не їх етнічне походження, як це зазвичай розуміється у пострадянських країнах.

ланням <https://globalarbitrationreview.com/tools/arbitrator-research-tool/>; Jus Mundi за посиланням <https://jusmundi.com/fr/directory/arbitrators/all>; ArbiLex за посиланням <https://www.arbilex.co>, та в інших відповідних джерелах.

Сторони спору можуть звернутися до певної третьої особи з проханням надати рекомендації щодо кандидатур на призначення арбітрами для розгляду певного спору. Такою третьою особою зазвичай виступає та чи інша арбітражна установа. Сторони так роблять у випадку, якщо вони з тих чи інших причин самостійно не можуть знайти особу/осіб, які відповідають вимогам, що висувуються до арбітрів, або якщо вони не хочуть витратити час на пошук відповідних кандидатур.

Сторони спору можуть також уповноважити певну третю особу призначити арбітра/арбітрів для вирішення конкретного спору. Вищезазначене положення передбачене практично в усіх інституційних арбітражних регламентах і ґрунтується на пункті (d) статті 2 Типового закону ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж, який передбачає, що «коли будь-яке положення цього Закону, за винятком статті 28, надає сторонам можливість приймати рішення з певного питання, сторони можуть доручити прийняття такого рішення будь-якій третій особі, включаючи установу» [1].

Надання рекомендацій щодо кандидатур арбітрів та призначення арбітрів відноситься до платних послуг. Так, наприклад, надання Міжнародним центром з вирішення спорів Американської арбітражної асоціації (англ. International Centre for Dispute Resolution of the American Arbitration Association) списку рекомендованих осіб, із якого сторони спору можуть вибрати арбітрів, в кількості до 10 осіб коштує 1500 доларів США, а надання списку, із якого сторони можуть вибрати арбітрів, в кількості до 15 осіб коштує 2000 доларів США. Послуга зазначеної арбітражної установи з призначення одного арбітра коштує 500 доларів США [6].

Арбітражні установи з метою забезпечення швидкого і якісного надання послуг з пошуку і призначення арбітрів зазвичай ведуть облік (складають базу даних) відомих їм кваліфікованих осіб, які можуть у разі потреби бути рекомендовані або призначені в якості арбітрів до певного арбітражного трибуналу. За наявності власної бази даних арбітражна установа у випадку необхідності може швидко рекомендувати або призначити арбітра. Проте, наявність у арбітражної установи сформованої нею самою бази даних потенційних арбітрів жодним чином не зобов'язує арбітражну установу рекомендувати у арбітри чи призначити арбітрами тільки тих осіб, що включені в зазначену базу даних. Арбітражна установа вільна рекомендувати кандидата в арбітри, або призначити арбітром особу, що не знаходиться в базі даних такої арбітражної установи, а значиться, скажімо, в ресурсі «Arbitrator Intelligence» тощо. Так, наприклад, Лондонський міжнародний арбітражний суд (LCIA) з цього приводу зазначає: «LCIA зберігає базу даних арбітрів, яка містить інформацію, яка допоможе LCIA вибрати арбітрів, наприклад знання мови та юридичний/промисловий досвід. Проте LCIA вибере арбітра з-поза бази даних, якщо він буде найкращою особою за даних обставин».

За згодою сторін спору LCIA із задоволенням надасть їм список потенційних арбітрів відповідно до обставин справи у випадку, якщо сторони самі не можуть отримати доступ до бази даних арбітрів.

Якщо сторони домовилися обирати арбітрів самостійно, вони, як правило, можуть обрати будь-яку особу, яку вони бажають (зазвичай за порадою своїх законних представників), і ця особа буде офіційно призначена судом LCIA арбітром у справі» [4].

У цьому зв'язку треба зауважити, що певного відомого фахівця може включити в свою базу даних потенційних

арбітрів будь-яка із 1200 арбітражних установ, що існують у світі, або ж одразу усі ці 1200 арбітражних установ. Згоди фізичної особи на включення її арбітражною установою в свою базу даних не потрібно. Водночас ніщо не може зобов'язати певну фізичну особу перебувати в базі даних лише однієї арбітражної установи. Таким чином, враховуючи вищезазначене, а також те, що арбітражні установи згідно з міжнародним правом спори не вирішують, а арбітри є повністю незалежними від арбітражних установ, говорити про певну фізичну особу як про арбітра певної арбітражної установи є абсолютно некоректно.

Арбітражні установи, що знаходяться в економічно розвинутих країнах, не здійснюють формальне затвердження списків осіб, яких вони можуть рекомендувати для призначення арбітрами, чи із числа яких вони можуть самі призначити арбітрів для вирішення конкретних спорів. Так, наприклад, така відома в Україні арбітражна установа, як Арбітражний інститут Торгової палати Стокгольму (англ. Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce), накопичує інформацію про кваліфікованих осіб, із числа яких можуть бути призначені арбітри, але формально не складає і не затверджує таких списків, про що зазначає на своєму сайті [7]. Водночас, треба зауважити, що в арбітражних установах окремих країн, в яких існувала або існує тоталітарна політична система та адміністративно-командна економічна система, практикується складання і формальне затвердження списків арбітрів. Така практика формалізації списків арбітрів (затвердження цих списків строком на 5 років тощо) не має якогось реального сенсу, адже згідно з міжнародним правом сторони можуть вільно обрати арбітрами осіб, що не значаться в таких затверджених арбітражними установами списках. Таким чином, така практика формального затвердження списків арбітрів є лише відлунням тоталітарної системи, що була або існує в цих країнах, яка на концептуальному рівні передбачає контроль над усіма процесами в суспільстві і не допускає повної незалежності арбітрів. Ця архаїчна практика, очевидно, також певним чином пов'язана з намаганням самих арбітражних установ зазначених країн створити певні підстави, які б дозволяли говорити про арбітрів, як про складову частину арбітражних установ, та формувати думку про те, що спори шляхом міжнародного комерційного арбітражу вирішують арбітражні установи у складі певних арбітрів, а не незалежні арбітри самі по собі. Адже таке сприйняття в тій чи іншій країні відповідної арбітражної установи збільшує вагу такої установи в даній країні і приносить цій установі додаткові вигоди.

В українській юриспруденції продовжує домінувати концепція арбітражу, сформована в часи тоталітарної держави та адміністративно-командної економіки, згідно з якою: 1) спори вирішуються арбітражними установами; 2) арбітри є складовою частиною тієї арбітражної установи, до списку арбітрів якої вони включені; 3) фізична особа набуває статус арбітра відповідної арбітражної установи шляхом її включення до списку арбітрів даної арбітражної установи та має статус арбітра допоки вона числиться у вищезазначеному списку арбітрів. Сприйняття міжнародного комерційного арбітражу через призму цієї концепції породжує неузгодженість норм українського права щодо визначення організації, що вирішує спори шляхом міжнародного комерційного арбітражу, та проблеми із визначенням поняття та правового статусу арбітрів у міжнародному комерційному арбітражі. Так в українській юридичній літературі досить сталим є, наприклад, таке твердження: «Організаційно МКАС при ТПП України складається з арбітрів, Президії МКАС, Голови та його заступників, а також секретаріату» [8].

Вищезазначене розуміння поняття та правового статусу арбітрів, що домінує в українській юриспруденції, суперечить концепції міжнародного комерційного арбітражу, на

² Матсьєр на увазі арбітражна установа.

якій ґрунтується міжнародне право та право економічно розвинутих країн. Адже, як уже зазначалося вище, в міжнародному праві та праві економічно розвинутих країн арбітри, призначені вирішувати конкретний спір шляхом міжнародного комерційного арбітражу, складають таку організацію, яка називається арбітражним трибуналом (англ. *arbitral tribunal*), і така організація є абсолютно окремою і незалежною від будь-якої арбітражної установи (англ. *arbitral institution*), яка призначена сторонами спору адмініструвати арбітраж при вирішенні даного спору.

З огляду на недостатню чіткість визначення в українському праві порядку набуття фізичною особою статусу арбітра у сфері міжнародного комерційного арбітражу треба зауважити наступне:

– в Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 (в редакції постанови КМУ від 07.07.2021 № 762) відсутня така освітня спеціальність, як арбітр чи арбітраж, з огляду на що фізична особа в Україні не може вважатися арбітром за освітою;

– в Національному класифікаторі України «Класифікатор професій» (ДК 003:2010), затвердженому наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.07.2010 № 327 відсутня така професія, як арбітр, з огляду на що фізична особа в Україні не може вважатися арбітром за професією або за трудовим договором;

– в Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності» не передбачається ліцензування такої господарської діяльності, як арбітраж чи міжнародний комерційний арбітраж, з огляду на що фізична особа в Україні не може вважатися арбітром на підставі отриманої державної ліцензії;

– в Національному класифікаторі України «Класифікація видів економічної діяльності». ДК 009:2010, затвердженому наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики України від 11.10.2010 № 457, не передбачено такого окремого виду економічної діяльності, як арбітраж чи діяльність арбітрів тощо, з огляду на що фізична особа-підприємець в Україні не може вважатися арбітром на підставі даних, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

– згідно з Податковим кодексом України діяльність арбітрів не відноситься до незалежної професійної діяльності, з огляду на що фізична особа в Україні не може бути зареєстрована як самозайнята особа – арбітр в Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків і, таким чином, вважатися арбітром на підставі такої реєстрації;

– в Україні не існує публічного електронного реєстру, який відповідав би вимогам Закону України «Про публічні електронні реєстри», чи іншого єдиного державного або національного реєстру арбітрів, такого, скажімо, як Єдиний державний реєстр арбітражних керуючих України, Єдиний реєстр нотаріусів України, Єдиний реєстр адвокатів України тощо. З огляду на це фізична особа не може набути статусу арбітра шляхом її внесення до такого відповідного реєстру та отримання відповідного свідоцтва чи іншого документа (сертифіката, посвідчення тощо), що підтверджує статус арбітра.

Крім того, треба зазначити, що ні норми міжнародного права, ні Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» не передбачають набуття фізичною особою правового статусу арбітра шляхом її внесення до будь-якого списку арбітрів, що складається будь-якою арбітражною установою (яких у світі налічується біля 1200 [9]). Натомість стаття 11 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» встановлює, що «*сторони можуть за власним розсудом узгодити процедуру призначення арбітра чи арбітрів*» [10], і, таким чином, не зважаючи на списки, затверджені, наприклад, Торгово-промисловою палатою України чи будь-якою арбітражною установою. У цьому зв'язку треба зауважити, що Торгово-промислова палата України, яка практикує затвердження рекомендованого списку арбітрів кожні п'ять років, є юридичною особою приватного права – недержавною неприбутковою самоврядною організацією. Ця організація не є органом професійного самоврядування відповідного виду діяльності (тобто діяльності арбітрів), як, наприклад, Аудиторська палата України, що здійснює професійне самоврядування аудиторів, чи Рада адвокатів України, що здійснює професійне самоврядування адвокатів. Таким чином, включення Торгово-промисловою палатою України тієї чи іншої фізичної особи до рекомендованого списку арбітрів є приватною справою цієї приватної організації і жодним чином не впливає на правовий статус в Україні фізичної особи, включеної до рекомендованого списку арбітрів так, як, наприклад, впливає на статус фізичної особи її включення до Єдиного реєстру адвокатів України.

Висновки. Правовий статус арбітра у сфері міжнародного комерційного арбітражу характеризується наступними особливостями: належністю арбітра до певного арбітражного трибуналу; договірним характером набуття статусу арбітра; тимчасовим характером статусу арбітра; порядком призначення арбітра; специфікою функцій, що виконуються арбітром; специфікою повноважень арбітра; свободою дій арбітра при вирішенні спору; незалежністю арбітра від сторін спору та від арбітражних установ.

Статус арбітра у сфері міжнародного комерційного арбітражу в Україні, так само як і в економічно розвинутих країнах світу, фізична особа може набути лише в результаті її призначення в якості арбітра для вирішення конкретного спору шляхом міжнародного комерційного арбітражу. Таке призначення здійснюється на договірних засадах сторонами спору або за їх дорученням певною третьою особою. Після завершення розгляду конкретного спору фізична особа втрачає статус арбітра. Включення Торгово-промисловою палатою України фізичної особи до рекомендованого списку арбітрів певним чином збільшує шанси такої особи бути призначеною в установленому порядку арбітром, але саме по собі не надає такої особі статусу арбітра і взагалі жодним чином не змінює правовий статус такої фізичної особи в порівнянні із правовим статусом будь-якої іншої фізичної особи, що не включена до зазначеного списку.

Фізична особа не може мати такого статусу, як арбітр певної арбітражної установи, наприклад, арбітр Арбітражного інституту Торгової палати Стокгольму, так як арбітри не входять до складу арбітражних установ і є повністю від них незалежними.

ЛІТЕРАТУРА

1. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 With amendments as adopted in 2006. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09955_e_ebook.pdf (дата звернення: 08.05.2024).
2. Петрина В.Н. Про проблеми із визначенням організацій, що вирішують спори шляхом міжнародного комерційного арбітражу, в українському праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1, 2024. С. 157–161. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/ostannij-vipusk> (дата звернення: 08.05.2024).
3. Latham & Watkins. Guide to International Arbitration. URL: <https://www.lw.com/admin/Upload/Documents/Guide-to-International-Arbitration-May-2014.pdf> (дата звернення: 08.05.2024).
4. LCIA. Arbitration and ADR worldwide. URL: https://www.lcia.org/Frequently_Asked_Questions.aspx#1 (дата звернення: 08.05.2024).

5. Петрина В.Н. Про проблеми із визначенням поняття та правового статусу арбітражних установ в українському праві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. № 2, 2022. С. 220–226;
6. International Centre for Dispute Resolution. ICDR Arbitrator Appointment Services: Providing Access to the ICDR's Roster of Arbitrators. URL: https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/ICDR_Arbitrator_Selection_Services.pdf (дата звернення: 08.05.2024).
7. SCC Arbitration Institute. Appointment of arbitrators. URL: <https://sccinstitute.com/about-the-scc/appointment-of-arbitrators/> (дата звернення: 08.05.2024).
8. Тетяна Пашковська. МКАС: правовий статус, компетенція, спори. *Юридична газета on-line*. № 36 (534) від 05 вересня 2016. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/events/mkas-pravoviy-status-kompetenciya-spori.html> (дата звернення: 08.05.2024).
9. Pinsent Masons. Institutional vs. 'ad hoc' arbitration. URL: <https://www.pinsentmasons.com/out-law/guides/institutional-vs-ad-hoc-arbitration> (дата звернення: 08.05.2024).
10. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 року № 4002-XII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text> (дата звернення: 08.05.2024).